

Bazı cümleler vardır, uzun bir süreci kısaca ifade eder. Macaristan'da 1956 ayaklanmasının Kızıl Ordu tarafından bastırılmasından sonra komünist partisi genel sekreterliğine gelen Kadar için söylenen bu söz, anlamlı bir belirlemedir.

Bu belirleme ne demektir? Bir komünist partisinin ülke halkıyla barış içinde yaşaması nasıl olabilir?

Orta Avrupa ülkelerinin Nazilerin işgalinden ve onlarla işbirliği içindeki yönetimlerden kurtulması Kızıl Ordu sayesinde gerçekleşti. Çekoslovakya ve Bulgaristan dışındaki ülkelerde komünistlerin çoğunluk olmasa bile güçlü sayılabilecek etkinliği yoktu. Buna rağmen başlangıçta herkes memnundu. Hoşnutsuzluk sosyalist kalkınma projelerinin hayata geçirilmesiyle başladı.

Herkes SSCB'yi taklit etmeye ya da öncelikle ağır sanayi kurmaya yöneldi.

Macaristan küçük bir ülkeydi, nüfusu azdı, doğal kaynakları kıt, ekonomisi yıllardan beri dış ticarete dayanıyordu ve bu durumdaki bir ülkenin dünyanın altıda birini kaplayan, nüfusu az olmayan ve doğal kaynakları görece bol bir ülkeyi taklit etmeye kalkması, ülke ekonomisini kaçınılmaz olarak dengesizliğe sürükledi.

Nitekim böyle oldu. 1956 öncesinin komünist partisi –Imre Nagy önderliğinde- farklı bir yol denemeye ve SSCB ile ilişkileri gevşetmeye yönelince Kızıl Ordu müdahale edecekti.

Janos Kadar yönetimi ise açıklama yapmadan farklı bir yola yönelecekti: piyasa sosyalizmi. Küçük üreticilikte piyasa ve fiyat mekanizmasının belirleyici olması, merkezi planın gevşetilmesi, ülkede ağır sanayi kurulmasından vazgeçilmesi yönelimi iç gerginliği azalttı.

Tarımda küçük üreticiliğe izin verilmesiyle Macaristan'da yeterli yiyecek üretimi sorunu bitecekti.

SBKP yönetimi de sosyalizmin kuruluşunda farklı yollar olabileceğini, belirli bir modelin taklit edilmemesi gerektiğini geç de olsa kabul edecekti.

Yine de taklitçilik inanılmaz boyutlardaydı.

Mesela Bulgaristan ile ilgili kitapta anlatacağım konu kolay rastlanan bir örnek değildir.

Ülkede büyük metal fabrikası kurulmasına karar veriliyor ve bu Balkanlardaki benzerlerinin en büyüğü olacaktır. Ülkeye gelen Sovyet uzmanlar büyük fabrikaya gerek olmadığını çünkü Bulgaristan'daki demir cevherinin düşük kalitede olduğunu belirtirler.

Olur mu efendim, hırs ve "sosyalizm her şeyi başarır" anlayışı parti yönetimini olmayacak işler yapmaya yöneltir. Büyük üretim birimi kuruluyor ama üretilen çelik ancak maliyet fiyatının altında ihraç edilebiliyor. Çünkü fabrika inanılmaz derecede verimsiz, topraktan çıkarılan düşük oranlı demir filizinin artırılması büyük sorundur.

Kolayı var, SSCB'den daha yüksek kalitede demir alırsınız. Nasıl gelecek bu demir; deniz yoluyla ama fabrika denizden uzakta kurulmuş, ek nakliye masrafı çıkıyor...

Klasiklerde sosyalist ekonominin kaynakları rasyonel kullanacağı söylenirdi ama gerçekte olan ise inanılmaz bir israftır. Ve bu israf sadece Bulgaristan ile sınırlı değildir. SSCB ekonomisinden de örnekler verilebilir ama Bulgaristan'da yaşanan bu deney uç örnektir.

Bulgar halkı 500 yıl kadar Osmanlı egemenliğinde yaşamış ve Çarlık ordusunun müdahalesiyle 1878'de bağımsızlığını kazanmıştır. Bu nedenle sosyalist veya değil Rusları sever.

Yine de bu derecede israfın politik yıpranmaya yol açması kaçınılmazdır.

Komünist partisiyle ülke halkı arasındaki ilişkinin sorunlu olması en fazla Demokratik Almanya Cumhuriyeti'nde kendini gösterir. Naziler ne doğu ne de batı Almanya'da iç mücadeleyle devrilmemiş, Kızıl Ordu ve müttefiklerin müdahalesiyle devrilmiştir.

Muhalifler ya öldürülmüş ya da ülkeden gitmek zorunda kalmış, Nazilere karşı etkili bir mücadele yapılamamıştır. Kalanların önemli bölümü Nazilerle işbirliği yapmış, en azından karşı çıkmamıştır.

Dışarıdan halk getirilemeyeceğine göre yakın geçmişi böyle olan bir halkla sosyalizm kurmanın önemli sorunları vardır.

1953 yılında yaşanan ayaklanmayı Kızıl Ordu bastırır.

İktidardaki Almanya Sosyalist Birlik Partisi yönetimi bir açıklama yaparak, halkın partinin güvenini kazanmak için daha çok çalışması gerektiğini belirtir.

Partinin önde gelenlerinin tamamına yakını SSCB'den gelmiştir çünkü Nazi iktidarı sonucu ülkeyi terk etmek zorunda kalmışlardır.

Nazilerin iktidarı öncesi Almanya'da yaşayan, ABD'ye sürgüne giden Brecht, dönünce DAC'ye yerleşir ve partinin açıklamasına bir şiirle karşılık verir.

Şiirde öz olarak söylenen şudur: bu halk hoşunuza gitmiyorsa, başkasını bulun.

İktidardaki her komünist partisi önemli zorluklar yaşamıştır ama DAC'deki partinin özel durumu vardır: bu halk kısa süre öncesine kadar nazidir. Bu nedenle parti, haklı olarak, halka

güvenmez. Nazilerin ağır yenilgisinin ardından Nazilikten sosyalist olmaya geçen çok sayıda insan vardır ama Nazizmin ciddi bir kültürel mirası da bulunmaktadır. Aynı kültürel miras batıdaki Federal Almanya'da da vardır ve ancak 1968 hareketi sonrasında kırılacaktır.

Belirtmek gerekir, yetersizlikleri ve yaptıkları hatalar ne olursa olsun, DAC'deki parti iyi bir performans göstermiştir.

Küba bugün tıpta ileri düzeyde ise, bunda DAC'de eğitim gören Kübalıların önemli payı vardır.

DAC yıllarca Küba'nın ABD ambargosu nedeniyle ihraç edilemeyen şeker ürününün tamamını almış, karşılığında büyük ihtiyaç duyulan süt tozu vermiştir.

Bugün Avrupa'nın büyük ülkeleri arasında güçlü solun bulunduğu tek yer Almanya ise, bunda DAC mirasının önemli yeri vardır. O ülke sosyalistlerinin yaşadığı yıkımı kimse yaşamadı. 45 yıllık sosyalist iktidarın ardından DAC'nin batıya katılmasından sonra yapılan ilk seçimde bölgede Hıristiyan Demokratlar çoğunluk sağlıyor.

Sağcılar esnektir, yetenek gördüler mi, geçmişine bakmazlar, alırlar.

DAC'deki partinin gençlik örgütünden gelen Angela Merkel önemli örnektir.

Daha önce demokratik Sosyalizm Partisi, şimdi ise Sol Parti adını taşıyan bu oluşum eski DAC'yi oluşturan eyaletlerde iyi oy almaktadır. Bu bölgede Hıristiyan Demokratlar ikinci güçlü partidir.

Bölge halkıyla geç de olsa daha fazla barışabildiler diyelim...

